

Kuntien tehtävät ja velvoitteet -seminaari
Finlandia-talo 18.8.2015
Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen

Muutosvarauksin

Arvoisat kuntapäättäjät,

Pääministeri Sipilän hallituksen strateginen hallitusohjelma on ennen kaikkea muutosohjelma. Tätä kuvastaa myös ohjelman nimi: Ratkaisujen Suomi.

Hallitusohjelma rakentuu yhteiseen tilannekuvaan, visioon ja viiteen strategiseen painopistealueeseen. Ne ovat: työllisyys ja kilpailukyky, osaaminen ja koulutus, hyvinvointi ja terveys, biotalous ja puhtaat ratkaisut sekä toimintatapojen uudistaminen digitalisaation, kokeilujen ja normien purkamisen kautta.

Ohjelman kirjaukset jättävät yksityiskohtien ja keinojen punnitsemiselle tilaa. Parasta aikaa työstämme ministerikollegojeni kanssa kärkihankkeiden konkreettisia toimenpiteitä yhdessä virkamiesten kanssa. Tavoitteena on, että aivan lähiaikoina voimme hyväksyä hallituksen strategiaistunnossa noin sata aikataulutettua toimenpidettä, joiden avulla toteutamme kärkihankkeita käytännössä.

Hallitus tulee vaatimaan itseltään paljon. Emme tyydy vain esittämään tavoitteita ja luettelemaan mahdollisia toimia. Teemme myös toimenpiteille mittarit ja indikaattorit, joilla seuraamme toimien toteutumista ja onnistumista. Hallitus on sitoutunut aikaansaamaan tuloksia. Neljän vuoden jälkeen työtämme tulee arvioida sen perusteella kuinka onnistuimme kärkihankkeiden toteuttamisessa.

Minulla on vetovastuullani hallitusohjelman reformeista kuntien tehtävien ja velvoitteiden karsiminen, alue- ja keskushallinnon uudistaminen sekä tulevaisuuden kunnan roolin ja tehtävien määrittäminen. Toimintatapojen uudistamisessa vetovastuullani ovat julkisten palveluiden digitalisointi, kokeilutoiminnan edistäminen ja julkisen hallinnon johtamisen kehittäminen.

Hyvät kuulijat,

Tavoitteemme kunta-asioissa ovat erittäin kunnianhimoiset. Tänään olemme suurella joukolla kokoontuneet Finlandia-talolle keskustelemaan kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisestä miljardilla eurolla. Tavoite on sama kuin edellisellä hallituksella. Näin ollen uskallankin ajatella, että kaikki eduskuntapuolueet ovat sitoutuneet tähän tavoitteeseen ja ovat valmiita antamaan tukensa lainsäädäntöesityksille, jotka vievät kohti kustannusten säästöä.

Tehtävien ja velvoitteiden karsinta on hallituksen kuntia koskevista hankkeista kiireellisin. Jo syyskuun budjettiriihessä on tarkoitus käsitellä toimenpideohjelmaa karsittavista tehtävistä ja velvoitteista. Vuoden loppuun mennessä toimenpiteet konkretisoidaan niin, että kevään 2016 kehysriihessä muutokset säästöarvioineen voidaan aikatauluttaa tuleville budjettivuosille.

Kesän aikana minulle on tullut selväksi, että onnistuminen vaatii saumatonta yhteistyötä valtiovallan ja kuntien välillä. Omalta osaltani teen kaikkeni, että muutokset, joita tehtäviin ja velvoitteisiin tulee, ovat myös sellaisia, että ne aidosti toimivat kuntien arjessa ja tuovat kustannussäästöjä ja kaivattua tehostamista.

Olen myös havainnut, että kunnilla on hyvin erilaisia tapoja toimia. Esimerkiksi hyvien käytäntöjen levittämisessä kuntakentällä on vielä paljon tekemistä. Tämä on aihepiiri, jossa haluan haastaa niin kuntia kuin Kuntaliittoakin. Kunnissa on paljon erinomaisia innovaatioita, joiden laajemmalla käyttöön otolla olisi merkittävä vaikutus julkiseen talouteen ja joita mikään sääntely ei tänäkään päivänä estä.

Esimerkkinä haluan mainita muun muassa Liperissä käyttöön otetun tuntiperusteisen päivähoitolaskutuksen. Uudella laskutustavalla on parannettu olennaisesti palvelun tehokkuutta ja uudistuksen maksajat eli perheet ovat olleet tyytyväisiä. Espoossa puolestaan on otettu käyttöön uusia käytänteitä lonkkamurtumapotilaiden hoidossa. Näin on säästetty kustannuksia ja lisätty potilaiden hyvinvointia. Tämän kaltaisten onnistuneiden käytäntöjen systemaattisempi levittäminen kuntakentällä tulisi tulla normaaliksi ja tavoiteltavaksi toiminnaksi.

Hallitus tukee omalta osaltaan kokeiluihin perustuvien hyvien käytäntöjen ja innovaatioiden syntymistä. Tavoitteemme on mahdollistaa nykyistä paremmin paikallisista lähtökohdista nousevat kokeilut osana toiminnan jatkuvaa kehittämistä. Hallitusohjelmassa mainitaan tässä yhteydessä myös vapaakuntakokeilu. Pohdimme tällä hetkellä hallituksen piirissä, että kuinka pitkälle voimme kokeilujen edistämisessä päästä ilman lainsäädäntömuutoksia tai miten säädöksiä pitäisi muuttaa ja tarvitaanko erillistä vapaakuntakokeilun nimellä kulkevaa kokeilusäädäntöä. Tavoite on joka tapauksessa selvä: normeihin perustuvaa yksityiskohtaista ohjausta vähennetään pysyvästi ja innovatiivisuudelle annetaan lisää tilaa.

Hyvät kuulijat,

Viime perjantaina julkistettiin pääjohtaja Tuomas Pöystin johtama selvityshenkilötyö koskien sote-uudistuksen, itsehallintoalueiden perustamisen ja aluehallintouudistuksen valmistelua. Raportin sisältö herättää varmasti keskustelua tämänkin tilaisuuden kahvipöytäkeskusteluissa. Totean sen, että tässä vaiheessa kyse on selvityshenkilöiden näkemyksestä kuinka asioiden valmistelussa ja niiden yhteensovittamisessa tulisi edetä. Pyysimme työsuunnitelmaa ja vaiheistusesitystä ja sellaisen myös saimme. Jatkossa tarvitaan poliittisia linjauksia monista vaikeista kysymyksistä, jotta uudistuksessa päästään eteenpäin.

Selvityshenkilötyön ansio on muun muassa siinä, että se kuvastaa kuinka laajamittaisesta uudistuksesta tässä on kyse. Itsehallintoalueiden perustamisen myötä kunnat tai kuntayhtymät eivät jatkossa järjestä tai edes rahoita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Syntyy siis kokonaan erillinen hallinnon taso, jolle annetaan vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä.

Itsehallintoalueiden perustamisen myötä tulemme käymään läpi koko hallinnon rajapinnat. Hallitusohjelmassa todetaan, että tällä kaudella toteutetaan myös sekä aluehallinnon uudistus että keskushallinnon uudistus. Haluan kuitenkin korostaa sitä, että meidän tulee mennä reformeissa sote-uudistus edellä.

Tämä tarkoittaa sitä, että hallitus ei lähde linjaamaan muiden hallintouudistusten sisältöä ennen kuin sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen keskeiset linjaukset on tehty ja sote-uudistuksen valmistelu päässyt hyvään vauhtiin.

Hyvät kuulijat,

Minulta on kysytty monessa yhteydessä, että mihin kuntia enää tarvitaan jos yli puolet niiden tehtävistä ja rahoista siirretään muualle? Vastaus tähän on, että kuntia tarvitaan niiden asioiden hoitamiseen, jotka pystytään parhaiten hoitamaan paikallistasolla. Kunnat ovat tulevaisuudessakin alueillaan suuria toimijoita sekä taloudellisesti että työllistäjinä. Kunnilla pysyy merkittävä rooli mm. varhaiskasvatukseen, opetukseen, vapaa-aikaan, hyvinvointiin, terveyteen ja yhteisöllisyyteen liittyen.

Kuntien perinteisen peruspalveluiden järjestäjän roolin kaventuessa syntyy tilaa ottaa vahvempaa otetta elinvoiman, yrittäjyyden ja työllisyyden edistämisessä. Meillä voi myös tulevaisuudessa olla hyvin erilaisia kuntia, kuten on nytkin.

Pidän välttämättömänä, että käynnistämme yli puoluerajojen ajatustyön siitä, millainen on tulevaisuuden kunta. Arvioimme hallituksen piirissä parhaillaan millä tavalla etenemme yhteisen pohdintatyön käynnistämiseksi. Tavoitteeni on, että seuraavien kuntavaalien yhteydessä huhtikuussa 2017 voimme käydä laajasti pohjustettua keskustelua tulevaisuuden kunnasta.

Arvoisa yleisö,

Kunnille on vuosikymmenten kuluessa kertynyt noin 600 lakisääteistä tehtävää ja noin tuhat velvoitetta. Lisäksi meillä on paljon erityyppisiä suosituksia, joita valvovat viranomaiset tiukimmillaan tulkitsevat kuntia sitovina normeina. Viime vuosikymmenten aikana uusia tehtäviä on tullut noin 100 per vuosikymmen. Nyt suunnan on pakko kääntyä. Hallitus on sitoutunut siihen, ettei se anna kunnille lainkaan uusia tehtäviä ja jo olemassa olevia karsitaan.

Eri ministeriöissä parhaillaan tapahtuvan tehtävien supistustyön rinnalla tarvitsemme kuntien yhteistyötä asiassa. Valtiovarainministeriö lähettää teille kirjeen, jossa pyydämme asiantuntemustanne mukaan tähän työhön ja näkemyksiänne sääntelystä, joka aiheuttaa tehottomuutta kunnan toiminnassa.

Toivon, että teillä on mahdollisuus osallistua tähän työhön.

Hyvät kuulijat,

Tiedostan, että kuntakentällä on väsymystä jatkuvaan hallinnolliseen mylläykseen ja valtiovallan uusiin vaatimuksiin milloin missäkin asiassa. Toivon ja vetoan teihin, että yhdessä jaksamme tarttua tehtävien ja velvoitteiden karsimiseen sekä löydämme aikaa ja rohkeutta uudistaa toimintatapoja, joilla pystymme parhaiten palvelemaan kuntalaisia ja elinkeinoelämää.

Tiedän omastakin yli 20 vuoden kuntakokemuksesta miten helposti kyynisyys ja epäily ottaa valtaansa. Helposti alkaa ajatella, että ”taas uusi hallitus, jolla omat painopisteensä ja tavoitteensa, saas nähdä, tuskin tästä mitään tulee...” Itse olen lähtenyt tähän ministerin tehtävään huoneentaulunani kolme asiaa: innostus, tahto ja yhdessä tekeminen. Ajattelen, että mitä vaativammat ovat asiat, sitä tärkeämpää on oma asenne ja toimintatapa.

Toivon, että voimme olla suorapuheisia, mutta rakentavia yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Me kaikki, te kuntapäättäjinä ja virkamiehinä, minä eduskunnan luottamuksella toimivana ministerinä, olemme kansan ja kuntalaisten palvelijoita. Palvellaan siis ihmisiä hyvin. Etsitään keinot, joilla palvelut turvataan ja ihmiset voivat hyvin. Etsitään keinot, joilla työpaikkoja syntyy ja elinkeinoelämä kukoistaa. Etsitään keinot, joilla kohta 100-vuotias Suomi voi paremmin.